

Kunst op een keerpunt

Redactioneel Boekman 89

Anita Twaalfhoven

De mannen op de voorkant van deze *Boekman* zien de bui al hangen en hun uiterlijk houdt het midden tussen dat van dromerige creatievelingen op veelkleurig schoeisel en snelle ondernemers, in pak met aktetas. In zijn project *Exhibition Bank* maakt en verkoopt kunstenaar Dadara op creatieve wijze zélf geld, zoals de beeldreportage in dit nummer laat zien.

De cultuursector moet zich vanwege de grootscheepse bezuinigingen losmaken van de overheid en het cultureel ondernemerschap omarmen. Sommige betrokkenen blijven in verzet tegen de tegenstrijdige beleidsmaatregelen, in de hoop het tij alsnog te keren – aangekondigde bezuinigingen zijn immers wel vaker op het laatste moment teruggedraaid. Anderen zien ongekende mogelijkheden om een groeiend publiek en private financieringsbronnen aan te boren. Zelfs als is aangekondigd dat zij worden wegbezuinigd, zijn er instellingen die naar buiten treden alsof hun voortbestaan nog steeds verzekerd is.

Beide reacties lijken een ontkenning van de harde realiteit in de aanloop naar de komende kunstenplanperiode. Als de voorspellingen juist zijn in het recente onderzoek van Bureau Berenschot, *De omvang van de kunst- en cultuursector: inkomsten in 2009 en verwachtingen voor 2011*, dan zal de gesubsidieerde cultuursector de aangekondigde bezuinigingen namelijk niet of nauwelijks kunnen compenseren met eigen inkomsten. Evenmin lijkt er onderhandelingsruimte te zijn om het tempo van de bezuinigingen te vertragen of de btw-verhoging op toegangsprijzen voor podiumkunsten en de verkoop van beeldende kunst terug te draaien.

Het ziet er dan ook naar uit dat een groot aantal culturele instellingen van het toneel zal verdwijnen. Met de bijbehorende ontslaggolf, teloorgang van talent en expertise en verschraling van het aanbod tot gevolg. In de lege ruimte die dan ontstaat, kunnen andere initiatieven juist tot bloei komen. Ook zullen theaters, musea, ensembles, orkesten en gezelschappen nieuwe vormen van ondernemerschap ontwikkelen en een groter of heel ander soort publiek opzoeken. Zeker is dat de gesubsidieerde kunstwereld op een keerpunt staat en het culturele landschap in de komende periode zal veranderen. Deze *Boekman* is bedoeld als inspiratiebron daarbij en laat vanuit diverse invalshoeken een innovatief licht op de sector schijnen.

‘Zie de feiten onder ogen en pak de voorsprong als toekomstig ondernemer door het rouwproces zo kort mogelijk te houden’, is het advies van Tijs Rotmans. Hij schetst hoe

instellingen de hoogste baten kunnen realiseren door het prijsbeleid slim vorm te geven.

Ook crowdfunding, waarbij het publiek voorfinancier is van creatieve projecten, wint steeds meer terrein. Nu het Nederlands Letterenfonds moet bezuinigen op de literaire tijdschriften, kiest het nieuwe tijdschrift *Das Magazin* voor deze weg. 'De toeloop was massaal, en al na twaalf dagen was het streefbedrag van 5000 euro gehaald', vertellen initiatiefnemers Toine Donk en Daniël van der Meer.

Pablo Cabenda wijst ter inspiratie naar de succesvolle social media marketing in de popsector. In de strategieën om publiek te werven in de 'kroegen van internet' – op Facebook, Hyves en Twitter – speelt deze sector een voortrekkersrol. Een eyeopener is het internationale initiatief Time/Bank, een online platform waar de meest uiteenlopende diensten en goederen binnen de culturele sector worden verhandeld. Niet tegen geld, maar tegen tijd.

De initiatiefnemers van Koers Kunst organiseerden een landelijke brainstorm over de vraag hoe de cultuursector zich kan vernieuwen. Op basis daarvan beschrijft Johan Idema in *Boekman* drie routes die de komende periode tot innovatie moeten leiden. 'We mogen niet vergeten dat echte vernieuwing doorgaans verder gaat dan financiering of publiek', benadrukt hij. 'Het begint bij de ambities en activiteiten van cultuurinstellingen.'

Bankier Eric Holterhues beaamt dit; hem valt op dat de culturele sector vooral kijkt naar de korte termijn: de exploitatie. 'Maar het gaat om een visie die langer standhoudt dan de komende vier jaar. Als het de missie van een organisatie is om een bepaalde dienst te leveren aan de samenleving, moet deze ambitie ook op de middellange en de lange termijn te financieren zijn.'

Ook het mecenaat zit in de lift. Het Prins Bernhard Cultuurfonds wil een onafhankelijk expertisebureau opzetten dat op landelijk niveau adviseert over het geven aan cultuur. Het is gericht op schenkers en gaat deze verbinden aan culturele projecten. 'Kijk je naar internationale cijfers, dan blijkt dat 10 tot 15 procent van het publiek bereid is iets extra's te geven', schrijft Sandra Jongenelen. Het is hoog tijd om deze potentiële gevers optimaal te ondersteunen. Nu steeds meer culturele organisaties ook zelf actief op zoek gaan naar grote giften, is het essentieel om op het juiste niveau contact te kunnen leggen. Volgens Marischka Leenaers kunnen bestuursleden en leden van de Raad van Toezicht hierbij, net als in de Angelsaksische landen, een belangrijke rol spelen.

Ook een nieuwe Geefwet moet de Nederlandse giften stimuleren. Sigrid Hemels is echter kritisch over het effect daarvan: 'Belastingwetgeving kan de geefcultuur wel ondersteunen, maar de bijdrage die de Geefwet daaraan levert, is beperkt.' De belangrijkste bestaansreden van deze wet lijkt dat hij nu eenmaal in het Regeerakkoord stond en er dus moest komen, denkt zij.

De toekomst van de kunsten en de creatieve industrie is afhankelijk van de vraag of betrokkenen het vak van ondernemer onder de knie krijgen, stelt innovatiedeskundige Dany Jacobs. Aan de andere kant vindt hij het belangrijk dat de overheid en het bedrijfsleven adequaat en veelzijdig gebruik gaan maken van de creativiteit in de kunstwereld en de creatieve industrie.

Optimisten zien deze crisis als een kans om te vernieuwen, *out of the box* te denken en het roer drastisch om te gooien. Deze *Boekman* verschijnt tijdens de stilte voor de storm en blikkt alvast vooruit op een deels ongewisse toekomst.